

ՀՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԱՐԱՋԱՏ ՀԱՍԻՏՔԸ ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՐԴԵՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ամերիկահայ մտաւորականներէն Պրոֆ. Մ. Մինասեան, անհասկցողութեան մը տակ իշխալով այս տարուան սկիզբներուն սխալ վարդապետութիւն մը քարոզեց: Այդ վարդապետութեան դէմ, ամիսներ առաջ յօդուածաշարք մը ստորագրեցի Ֆրէշմոյ հրատարակուող Մշակի մէջ, և անով ջանացի տեսականորէն հաստատել թէ Յիսուսի ծնունդը երբեք մեղանշական չի կրնար ընդունիլ Հայաստանեայց եկեղեցին:

Այս գրութեան հրատարակման առթիւ ստացայ երեք նամակներ, — մէկը ստորագրուած հեղինակուոր եկեղեցականի մը կողմէ — որոնք կը թելադրեն զիս յիշեալ նիւթի շուրջ մեր տեսականին ընկերացնել նաև պատմական գրութիւն մը, յոյս տալով որ այս վերջինը աւելի յաջող օգտակարութիւն մը պիտի ունենայ մանաւանդ այս օրերուն, ուր Հյց. եկեղեցին իր դաւանանքներով և կատարած նշանակութեամբով լաւ ճանչցնելու կորիքը կը չեղտուի ամէն կողմ:

Այդ նամակներու տուած քաղցր հրնչիւնին իբրեւ համեստ արձագանգ մը, սոյն գրութեամբս կը ջանամ Սիոնի սիւնակներու մէջ ամփոփ ներկայացնել այն զօհրը, որոնք պատմականորէն կ'ապացուցանեն Հյց. եկեղեցւոյ հարապատ հաւատքը Յիսուսի Մարդեղութեան խորհուրդի մասին:

Անմիջապէս որ պատմական եկեղեցիի մը մէկ դաւանանքին մասին խօսիլ ուզենք կը ստիպուինք անդրադառնալ նախ անոր ծագման և ձևաւորման, և ապա հետեւելով ընթացքին կը հասնինք մինչև մեր օրերը:

Բոլոր հին և ուղղափառ քրիստոնեայ եկեղեցիները իրենց նախնութացով կապուած են այն ընդհանրական ժողովներուն՝ որոնք տեղեկանքով կոչուեցան: Հյց. եկեղեցին, որպէս պետական եկեղեցի եղած է ամէնէն հինը, և ամէնէն կորովին իր ուղղափառութեան մէջ. չէ կարելի ճշդել անոր ունէ մէկ դաւանանքը պատմութեան մէջ, առանց խօսելու տիեզերական ժողովնե-

րու կազմութեան պարագաներու մասին:

Հետեւաբար, շարունակենք հաստատել, որ այն ժամանակ երբ եկեղեցիներ իրարու ետեւէն նոր կը հիմնուէին, մեծաւ մասամբ իրարմէ անկախ, առանձինն օրէնքներով կը կազմակերպուէին ու կը կառավարուէին: Կանոնական գրութիւնը հիմնական գետին մը չգտնելուն համար տեական ալ չէր գառնար: Այս պատճառաւ մինեոյն եկեղեցիի մէջ նոյնիսկ, զանազան խաչաձևութիւններու տեղի կը տրուէր. կը բաւէր որ նորընտիր պատրիարք մը նախորդին դժած սահմանադրութեան չհետեւէր, կամ աւելի հմուտ ու ճարպիկ եկեղեցականի մը ընտրութեան յոյսը բեկանէր:

Պարագան նոյնն էր Աղեքսանդրացի Արիստին համար, որ Ալիւլաս հայրապետէն երէց ձեռնադրուելով ամէն տեղ ծանօթ դարձաւ որպէս իմաստասիրական հմտութիւն ունեցող պիւրախօս անձ մը: Անոր իր այս կարողութիւնով ձեռք բերած համբաւին մէջ հպարտանալով ոչք ունեցաւ հայրապետական գահին և աշխատեցաւ տիրանալ անոր: Սակայն, յանկարծ, իր տեղը Աղեքսանդրի ընտրուելը տեսնելով խորապէս յուզուեցաւ և հոկառակ զիրք մը ստեղծելու մտքերով տարաւեցաւ:

Այդ ժամանակները արդէն կը շարունակուէին Պօղոս Մամեստացիի յուզած խնդիրները Յիսուսի անձին վրայ. բայց անոնց ծաւալումին մէջ մինչև հայրապետական աթոռին զիմադրելու զօրեղ ճակատ մը գեռ չէր կազմուեր, որովհետեւ այդ ոյժը հրապարակելու մարդը կը պակսէր: Հայրապետ ընտրուելու յոյսերէն հրաւթափող Արիստը այդ պակաս մարդը եղաւ. և մէկէն արամադրելով իր բոլոր ճարպիկութիւններն ու կարողութիւնները սկսաւ պաշտպանել և քարոզել թէ Յիսուս Քրիստոս Ողիկ Ասուծոյ չէ, այլ գերագոյն առարած մը միայն, Ողիկ Ասուծոյ կոչումը յոյ շառական խմատով մը տրուած է:

Արիստի կողմը հետզհետէ դորանալու վախէն Աղեքսանդր հայրապետ ստիպուեցաւ պաշտօնական ժողովներով զայն հուլածելու աշխատիլ: Աղեքսանդրիոյ մէջ երկու գաւառական ժողովներով զումարեց, մէկը 319ին, իսկ միւսը 321ին և այս

երկու ժողովներով հերքեց Արիտս երեցի կարծիքը: Սակայն ասով խնդիրը չփակուեցաւ: Արիտս և կազմուած ժողովներու մէջ իրեն պաշտպան կեցող ուրիշ եպիսկոպոսներ՝ հնարաւոր չառ մը աշխատանքներ կատարեցին, մինչև որ Նիկոմիդիոյ արքեպիսկոպոս Եւսեբիոսը ուրիշ ժողովով մը Աղեքսանդրիոյ ժողովներու գաղափարաթեմէն արձակեց Արիտսը:

Եւսեբիոսի այս ժողովը վէճը ընդհանրացուց, և բոլոր եկեղեցիներու մէջ գրեթէ հակասակութիւնները սուր հանգամանքներու տակ սաստկացան: Կրօնական ասթոններ ղէմ ղէմի ելան և բոլորն ալ խաղաղութիւն մը վերստեղծելու անգոր դարձան: Եկեղեցական այս ծանր պարոպանեւրը կրօնական զեւեռն անցան նաև աշխարհական հոգի վրայ: Մեծն Կոստանդիանոսի ուշադրութեան յանձնուեցաւ խնդիրին ծանրութիւնը, որ փութաց հարցը ընդհանուր ժողովով մը լուծելու և կարգադրելու համար: Ուղղու հրովարտակներով բոլոր քրիստոնեայ աշխարհներու եպիսկոպոսները Նիկիա քաղաքը հրաւիրել:

325ին գումարուած այս ժողովին ներկայ եղան 318 պատգամաւորներ, որոնցմէ մէկն էր մեր Ս. Կուսաւորչի կրտսեր որդին Արիստակէս Հայրապետը, Հյոս. եկեղեցւոյ կողմէ: Վիճարանութեան զլխաւոր դերը վարեցին Արիտս և Աթանաս: Մէկը Աղեքսանդրիոյ նախկին աւագերէցը, իսկ միւսը նոյն եկեղեցւոյ սարկաւազը: Բայց առաջինը իր հմուտ պերճախօսութեամբ չզլմացաւ վերջինին, որ նաև հմուտ էր սուրբ գրոց, և յողթուեցաւ: Յողթուած Արիտսը իր հետեւորդներով աքսորուեցաւ Իլլիւրիա՝ բոլոր նիստերուն առանց միջամտութեան ներկայ եղող Կոստանդիանոս կայսեր հրամանով:

Հյոս. եկեղեցւոյ կողմէ որակուած «Ժանտն Արիտսի և անոր աջ թիւ կազմող ապիղծն Սարքիսի ու հետեւորդներու համոզումներուն զլխաւոր առանցքը կը կեդրոնանար Յիսուսի ծննդեան շուրջ: Մարդեղութեան աստուածային խորհուրդը կ'անտեսուէր մարդկային խորհուրդին առջև: Եւ որովհետեւ իր բացատրուած բոլոր պարագաներովը մեղանշական կ'ընդունուէր Յիսուսի ծնունդը, հետեւորար Աստուած մը չէր կրնար ըլլալ:

Հակառակ որ պարագուսները աք-

սորուեցան, և հասարակ հետեւորդներ ճանչցուողներուն համար ալ ձեռք առնուեցան ամէն կարգի խտտութիւններ. Արիտսական վարդապետութեան բարձու մակայն պարզ միջանկեալի մը ձև առաւ: Այնպէս որ կարճ ժամանակներ վերջ նոյն մտքերը նորէն արթննալ սկսան, այս անգամ քիչ մը տարբեր ձևով:

Երբ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ գումարուած երկրորդ ընդհանրական ժողով մը գաղափարաւոր Մակեդոնիոս պատրիարքը, որ Սուրբ Հոգւոյ աստուածութիւնը ուրացած էր, կարծես ընթացք տուաւ: Երրորդ Տիեզերական ժողովի մը հարկաւորութեան: Որովհետեւ այս ժողովը ցրուելէն անմիջապէս յետոյ եկեղեցիներու մէջ կրկին խռովութիւնները զորացան: Արիտականութեան վարդապետութիւնը, որ բոլորովին չէր անհետեր արդէն, արթնցեր և կերպարանափոխուած փուլի մէջ ձեռուկերու ու բաւական յառաջացեր էր: Արիտականներու դաւանած գերազոյն աւարտը լոկ աստուածակիր մը դարձեր էր այս անգամ:

Դատապարտուած Մակեդոնիոսի գահը բարձրացող Նեստոր, այս նոր կուսակցութեան զլուխը կ'անցնէր և Մարիամին լոկ Բրիստուսի մը ըլլալը կը յայտարարէր: Կ'ընդունէր թէ միացած չիկն թայց գոյակից էին, մտադ մըն էր որ ծնած էր Մարիամէն և Աստուած կը քնակիր ի նմա:

Առաջինէն աւելի սպառնական կը դառնար այս վերջինը, որովհետեւ իթէ Նեստոր Արիտսի չափ հմուտ ու պերճախօս չէր, եթէ անոր չափ համբաւ չունէր, բայց պատրիարքի պաշտօն ունէր. Կոստանդնուպոլսոյ պատրիարքութեան մը պէս հեղինակաւոր ու ազդեցիկ գահի մը տէրն էր:

Տիեզերական առաջին ժողովին գումարման զլուխը կանգնող Կոստանդիանոս արդէն ճամբայ տուած էր իր յաջորդներուն, իրեն հետեւելու բարի գրգուռիւնը արթուն պահելու համար: և այդպէս ալ եղաւ: Թէոդոսիոս Ա. սիրայօժար պատրաստակամութեամբ գումարել տուաւ Կոստանդնուպոլսոյ ժողովը 381ին, ուր յաղթուեցաւ Մակեդոնիոս: Միևնոյն աշխուժութեամբ Թէոդոսիոս Բ. ձեռնարկեց և գումարել տուաւ Երրորդ Ընդհանրական ժողովը 431ին Եփեսոսի մէջ:

Այս ժողովը որ տեղի ազմկալի էր քան նախորդները, տեղի տուաւ ահաւոր տուեալները, որոնք տուաւ Կիւրեղ, մէկը կոստանդնուպոլսոյ իսկ միւսը Աղեքսանդրիոյ զահակալ պատրիարքներ, ճակատ ճակտի եկան, ուր վերջապէս դատապարտուեցաւ աստուածութեան և մարդկութեան մէջ բաժանման տարրերութիւն զնոյ նկատորմ վարդապետութիւնը, և ասոր դէմ իբրեւ նշանաբան ընդունուեցաւ Կիւրեղի բացատրութիւնը, Մի քննութիւն Բանին մատմնացելոյ:

Ժողովը վերջացաւ նոյն տարւոյ յուլիս 31ին, և նշուեալ նկատորմը գրեւորով իր պատրիարքական աթոռէն, աքսորուեցաւ Անտիօքի մօտ Սուրբ Եւպրիպիայ վանքը, և առկից ալ 435ին Լիբիոյ անապատը:

Նկատորմի աքսորուելէն յետոյ, Կիւրեղ Աղեքսանդրացին, յաղթանակը տանող իր հզօր կարողութիւնով ոչ մի ջանք խնայեց այս վարդապետութիւնը իսպառ մարելու համար, այնպէս որ չաքսորուած նկատորակներ, որոնք Անտիօքի Յովհաննէս պատրիարքին և Ասորի եպիսկոպոսներուն պաշտպանութիւնը կը վայելէին, չկրցան դիմանալ ու Արեւելք քաշուեցան, ուր 435ին Ռաբուլասի յաջորդող Իբաս եպիսկոպոսէն պաշտպանուելով կեդրոնացան Եգիպտոյ մէջ:

Մի քննութիւն Բանին մատմնացելոյ բացատրութեան տնայադիմելի պաշտպանը՝ Կիւրեղ մեռաւ 444ին: Բայց նախ քան անոր մահը, Եփեսոսի ժողովէն անմիջապէս յետոյ, նկատորմի վարդապետութեան դէմ ուրիշ նշանաւոր ախոյեան մը երեւան եկաւ: Այս մէկը Բիւզանդիոնի մօտ եղող Կուկի կղզիին ծերունի վանահայրն էր որ Եւտիքէս կը կոչուէր [Գրիգորիոս, Մատենագրութիւն Նախնեաց, էջ 215]:

Եւտիքէս, Բրիտանոսի մարդկութեան և աստուածութեան միութիւնը այնչափ զօրեղ և այնպէս բռն ու սկսաւ պնդել որ աստուածութիւնն ու մարդկութիւնը իրարմէն հետ չփոխած նկատուեցաւ: Կը քարոզէր խառնուրդ մը, վկայելով մարդկութեան ընկղմումն ու գրեթէ ոչնչացումը աստուածութեան մէջ, ինչպէս «կաթիլ մը մեղր ծովուն մէջ և չիւղ մը բոցին մէջ»: Այս ուղղութեամբ իր ճառերուն և քա-

րողներուն ծաւալումէն ողեւորուած հետեւ հետէ մինչև Բրիտանոսի մարմինը երկնային ծագումի և բացառիկ զոյացութեան մը վերադրելու ծայրայեղութեան հասաւ:

Եւտիքէսի այս վարդապետութիւնը նախ վանքերու և վանականներու մէջ ընդունուելով զտաւ, և 447ին հրապարակ անցաւ ու սկսաւ խօսուիլ ամէն կողմ, երբ արդէն Կիւրեղ մեռած էր:

Եւտիքէսի այս վարդապետութիւնը հրապարակին վրայ զօրանալով երեւան բերաւ որ նկատորակներութիւնը տակաւին նկատելի ոյժ մ'ունէր և վտանգաւոր կերպով կը զօրծէր մինչև իսկ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ: Որովհետև Պրոկղի յաջորդող Փլարիանոս անուն Կոստանդնուպոլսոյ պատրիարքն անգամ չհանդուրժեց, խնդիրը նկատի առաւ և 448ին տեղական ժողով մը կազմելով երկու քննութիւն բացատրութիւնը մէջտեղ դրաւ ու դատապարտեց Եւտիքէսը:

Աղեքսանդրիոյ պատրիարք Դիոսկորոս, որ Կիւրեղի յաջորդած էր, և անոր մի քննութիւն բացատրութեան նախանձալոյց ջերմ պաշտպանն էր, ձայն բարձրացուց Փլարիանոսի ստեղծած բացատրութեան դէմ, իբրեւ նկատորակ վարդապետութեան մը կրկնութիւնը:

Այս վերջինին ձեռնահաս կարողութիւնը Կիւրեղէն պակաս չէր, և անորմէ ալ պակաս ջանք չխնայելով մինչև Թէոդոսիոս Բ. կայսեր գրեց և նոր ժողով մը զուգարեւելու արտօնութիւն ստացաւ:

Այս ժողովը տեղի ունեցաւ դարձեալ Եփեսոսի մէջ 449ին 135 եպիսկոպոսներու ներկայութեամբ, ուր Եւտիքէս՝ նախընթաց ժողովներու համաձայն դաւանութիւն մը ներկայացնելով արդարացաւ և Փլարիանոսի բացատրութիւնը դատապարտուեցաւ:

Աղեքսանդրիոյ աթոռը իր փայլը արդէն ցոյց տուած էր Արիոսականութեան դէմ կոտոր ու յաղթող Աղեքսանդրով և Աթանասով: Կիւրեղ անոր ազդեցութիւնը առեւելի զօրացուց իր կորովի մաքառումներով, իսկ Դիոսկորոսի յաղթանակով այդ աթոռը այլևս դարձաւ խոշոր հեղինակութիւն մը և ձեռք բերաւ պատկառելի ազդեցութիւն մը բոլոր Եկեղեցիներու վրայ:

Աղեքսանդրիոյ աթոռին յաջորդութեան

այս պարագան բնական էր որ երբեք հաճելի չպիտի թուէր մանաւանդ հին ու նոր Հոռոմներու հայրապետական աթոռներուն, որոնք կայսրերու կողքին միշտ իրենց առաւելութեանց ձգտումներով զբաղած էին: Բայց որ մէկը պիտի ըլլար որ համարձակէր նորէն դէմ ելլել, և ի՞նչ ձևով — հարց մըն էր որ այս երկու աթոռները իրենց առանձնութեանց մէջ շատ զբաղեցուց:

Անատոլիոս, որ յաջորդած էր Փլաւրիանոսի, իր աչքին առջեւ ունէր չարաշար պարտութիւնները իր նախորդներուն, որուն պատճառաւ աթոռներու մեծամասնութիւն մը կոստանդնուպոլիսը թողեր և հակեր էր Աղեքսանդրիոյ: Նեստորէն աւելի ուժեղ չէր զգար ինքզինքը, հակառակ որ 450ին Թէոդոսի յաջորդող Մարկիանոս կայսրն ալ իր կողքին կը տեսներ:

Հին Հոռոմ որ աշխարհագրական դիրքով ալ Արեւելքէն շատ հեռու կ'իյնար, եղաւ որ այս զբաղեցուցիչ հարցին առջեւ կրցաւ նոր ճարպիկութիւն մը բանեցնել, անշուշտ կանխամտածուած հեռատեսութեամբ մը: Անդամ մը որ յաղթուէր Աղեքսանդրիոյ Աթոռին ազդեցութիւնը, ալ հիշտ էր Հին Հոռոմի համար մըցիլ նոր Հոռոմի աթոռին դէմ:

Այս նպատակով նախ կոստանդնուպոլսոյ Աթոռը բարձրացնելու գիտմամբ կազմակերպուեցաւ նոր կացութիւն մը, որոշ համաձայնութիւններ կատարուեցան և Լեւոն 450ին Հոռոմի մէջ զուսուրեց տեղական ժողով մը, ուր ձևակերպական յաջողութեամբ մերժուեցաւ Եփեսոսի 449ի ժողովն ու Դիոսկորոսը, և իբրեւ հաւատոյ կանոն հռչակուեցաւ Փլաւրիանոսի ուղղուած Լեւոնի պաշտպանողական թուղթը, որ պատմութեան մէջ ծանօթ է Տումար Լեւոնի անունով:

Փլաւրիանոսը պաշտպանող այս թուղթը Քրիստոսի անձի մասին բաժանման գաղափարները հետեւեալ ձևով կը յայտարարէր.

1.— Կարացի մեռանել ըստ միոյ ևս ոչ կարացի մեռանել ըստ միւսոյ (12):

2.— Բանն ներգործի գոր թանին և և մարմինն կրտահ գոր մարմնոյ և (16):

3.— Թեպէտև ի սէր Յիսուս Քրիստոս մի անձ և, թայց այլ և ուսի անաղակն, և այլ և ուսի փառքն (20):

Եւ նման կարգ մը ուրիշ բացատրութիւններ, որոնք նոյնպէս Նեստորականութեան կ'երթային, դարձեալ «երկուութեան» դուռ կը բանային: «Փրկագործ չարչարանաց ուժը, որ միայնոյ մարդկութեան կը մնար», կը կորսնցնէր իր իսկութիւնը: Անշուշտ և թեութիւն բառն ալ իմաստասիրական էր և հուրիւն նկատուելով կը զանաւոր իբրեւ ակիզք գործողութեան: Գաղափար մըն էր այս, որ կը տանի ընդունելու երկու սկիզբ, Աստուծային և մարդկային, երկու Քրիստոս, անաղակն և մեղանշակն, համաձայն Նեստորի դրութեան:

Այս ժողովին արդիւնքը կոստանդնուպոլիս հասաւ շուտով: Անատոլիոս, պայքարը յաջողցնելու նպատակին մէջ նպատաւոր սեպեց կայսրին սիրտը իրեն կապել և զայն գործին զլուսը անցընել: Եւ որովհետեւ տեղւոյն վրայ երկու Հոռոմները նոր տեսութիւններ ունէին դեռ, տարիէ մը աւելի զբաղեցան, և վերջապէս ներքին վէճը մոռցնող համաձայնութիւնը յաջողցնելով՝ զարձան բողոք Եկեղեցիներուն ընդունիլ տալու Հոռոմ ժողովին որոշումները:

Իրենց նպատակները իրականացնելու համար Մարկիանոս և Լեւոն որոշեցին մեծ ժողով մը զուսուրել: Գումարման հրովարտուող հրատարակուեցաւ 451ի մայիսին, ժողովելու համար Բիւթանիոյ Նիկիա քաղաքը: Բայց քաղաքական պատճառներով կայսրը մայրաքաղաքէն հեռանալ չուզելով, նոր հրովարտակով մը ժողովականները հրաւիրուեցան Բիւթանիոյ Քաղկեդոն քաղաքը, որ առաջին նիստը տեղի ունեցաւ հոկտեմբեր 8-ին:

Ի նպաստ կոստանդնուպոլսոյ աթոռին բարձրացման ժողովին վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու համար, հակառակ նախամտածուած շատ մը միջոցներու դարձադրութեան՝ Եգիպտացիները յաղթական գիտադրութիւն մը ցոյց տուին, Աղեքսանդրի, Աթանասի, Կիւրեղի և Դիոսկորոսի անունները վերակոչուեցան ու անոնց կողմէ բոլոր Եկեղեցիներուն յղուած թուղթերու պատճենները իբրեւ վկայութիւններ մէջ տեղ բերուեցան: Մարկիանոս կայսրը ըստիպուեցաւ մինչև իսկ Պուղքերիա կայսրուհիին օգնութեանը կարօտիլ, բայց այդ ալ անօգուտ ըլլալով պետական ազդու միջոցներու գիմեց: Կայսերական պաշտօն-

եաներ ժողովներու վարիչներ եղան, զին-
ուորական ուժը ճնշեց և պարտաւորեցուց
որ ժողովը ընդունի Լեւոնի Տումարը իրրե-
սահման հաւատոյ:

Նպատակի հասնելու համար զիտում-
նաւոր կերպով կազմուած այս ժողովը,
կրօնական ճշմարիտ հաւատքի մը ձախա-
ւերութիւնն էր, որ ըստ այնմ ալ անպատ-
շաճօրէն վերջացաւ:

Այնուհետեւ երկու Հոռմները, արեւելք
եւ արեւմուտք ինչ մըցակցութիւններու
զուռ բացին, Նաստորականներ յաղթա-
կա՞ն մնացին թէ հալածանքներու տակ
ցրուեցան. — Զենոնի հռչակաւոր Հնոսի-
կոնը և Անաստասի 506 ին հանած նոր հը-
րովարտակը շատ բան կը խօսին, որոնց
անդրադառնալ մեր նիւթէն դուրս կ'իյնայ
այլևս:

Եւ այս ժողովները իրենց նախնեթա-
ցով պատմելէ յետոյ դառնանք յիշելու
Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ մէկ պատգա-
մաւորը, յանձին Արիստակէսի, որ ներ-
կայ եղաւ Նիկիոյ ժողովին: Անոր յաջոր-
դող միւս ժողովներու մէջ Հայաստանեայց
Եկեղեցւոյ պատգամաւորի յիշատակութիւն
չեղաւ, որովհետեւ քաղաքական մտահո-
գիչ խնդիրներ թոյլ չտուին հայերուն՝ ե-
ղած հրաւերներուն պատասխանել: Բայց
մենք կը տեսնենք որ թէ՛ Կոստանդնու-
պոլսոյ և թէ՛ Եփեսոսի ժողովներուն կա-
յացուցած որոշումները Մակեդոնիոսի եւ
Նեստորի ղէմ՝ ընդունուեցաւ Հայ Եկեղե-
ցւոյ կողմէ՝ Վաղարշապատի Ա. և Արտա-
շատի Բ. ժողովներով:

Իսկ դառնալով Քաղկեդոնական ժո-
ղովներու և խնդիրներու, ո՛չ միայն հա-
յերու մասնակցութիւնը չենք տեսներ,
այլև կը ճշգրենք որ քաղաքական ծանր կա-
ցութիւն մը թոյլ չէ տուեր անոնց որ զբա-
ղին կրօնական մարզի մէջ զաւանական
խնդիրներով և կրօնական ժողովներ գու-
մարեն մինչև 506:

Ուրեմն, մինչև այդ թուականը ինչ որ
կը խօսուէր հայ եկեղեցականներու մէջ
Քաղկեդոնական խնդիրներու մասին, պաշ-
տօնական ժողովի մը արդիւնքը չըմալով
մէկտեղ, կը տեսնենք որ բոլոր ազգեցիկ
ու հեղինակաւոր ղէմքերը՝ երկու բնու-
թիւն՝ աստուածային և մարդկային, մե-

զանչական և անապական ընդունողներու
զէ՛մ արտայայտուած են միշտ:

Յիշենք երկու երեք հատը միայն: Դիրք
Թորոքի մէջ (կջ 22), Երանելի Մեծին Քեր-
րողանօրն Մովսէս Խորենացի Եպիսկոպոսին
վերադարձուած ճառ մը կ'այ, որուն մէջ
անողոքաբար կը հերքուի երկու բնութիւնը:
Եւ այս վերադարձմը շատ զիւրաւ ճիշդ կրնայ
նկատուիլ այն անձին համար, որուն յօ-
րինած Մենդեան շարականին մէջ կը կար-
գանք.

Անքանիկն երկնի և երրի, ի խանձա-
րուս պատեցաւ,

Ոչ մեկնելով ի Հօրհ ի սուրբ այրին քաղ-
մեցաւ:

Ուրիշ գրուածք մը կայ նոյնպէս.

Երանելոյն Յովնանու Հայոց եպիսկո-
պոսի, ապացոյց յերկուց Բնութեանց անշ-
գփելիյն և կամ Մի Բնութիւն որ կը հա-
մարուի թէ վերջին Գաբիւղեան կամ Օձնե-
ցի կոչուող Յովնանէաներէն միւսնոյն գոր-
ծըն է, և որ բուն կերպով կը բողոքէ երկու
բնութիւն ընդունող Նաստորականներու
դէմ:

Թո՛մա Վարդապետ Արծրունի, իր գրքին
(էջ 90) մէջ կը պատմէ ևս թէ՛ Վասակ,
Տաճատ և Գոտիւր Արծրունի նախարարներ,
Մարկիանոսի ատեն Բիւզանդիոնի մէջ
հրաւիրուեցան Քաղկեդոնի ժողովը ընդու-
նիլ, բայց անոնք մերժեցին, պատասխա-
նելով թէ նախ հարկաւոր է իրենց վար-
դապետներուն կարծիքը առնել: Եւ երբ
պնդումներ եղան, անշուշտ կայսերական
պաշտօնէութեանց կողմէ, ըստ այնմ գրե-
ցին Սահակ-Մեսրոպեան աշակերտներէն՝
Մամիկոնեանց Եպիսկոպոս Աբրահամին, և
հետեւեալ պատասխանը ստացան. Մի՛ տալ
սեղի շէշ հրամանի քաղաւորին:

(Մնացեալը յաջորդ բիւլով)

Լիոն

Կ. ԽՐԱՅԵԱՆ

Վ Ե Ր Պ Ա Կ

Նախորդ թիւի 8րդ էջ երկրորդ սխալ
դէպի վար 5—6 տողերուն վրայ դասին
մէջ կոտորոյ բառերը սրբագրել տալին մէջ
կարգալ: